

In teolog da l'uniun cun Dieu

Dumitru Staniloae (1903–1993) tranter l'Orient e l'Occident

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ Avant tschient onns, ils 17 da novembre 1903 è naschi en Transilvania in dals teologs ils pli marcants da la cristianadad orientala. Dumitru Staniloae è creschi si sco burgais ungaraus da nazion rumena, ha vivi en la Rumenia monarchica e lura communista, nua ch'el è stà tschintg onns en praschun sco cristian engaschà, ed è mort ils 5 d'octobre 1993, pia suenter la revoluziun da 1989. El era enragsichà en la tradiziun greca dal cristianissem antic e dal 14avel tschientaner ed è vegni influenzà dal protestantissem tudestg; sco istoricher hal critigà la politica religiusa da la curt viennaisa en Transilvania. Jürgen Henkel, manader da l'Academie evangelica da Sibiu en questa regiun, ha dedigtà avant pauc in artitgel da tschintg paginas a lez teolog cristian (1).

La variedat da Transilvania

Nus giain enavos fin a 1687, en il temp da la cuntrarefurma. Lezza giada è l'imperatur Leopold I (1640–1705) vegni retg ereditari da l'Ungaria, cun dretgs en Transilvania, principadi regi tradizional-main dals protestants da linguatg tudestg ed ungaraus. 1688 ha Leopold «incumbensà general Caraffa, numnà schef-cumandant militar, da reglar las relaziuns tranter il principadi ed il reginam (...). Caraffa ha duvrà la terrur militar per sfurzar ils politichers da Transilvania da suttascriver ina renunzia a l'autonomia dal pajais (...). 1690 ha il 'Diploma Leopoldinum' garantì (...) la libertad da cult e l'autonomia economica e culturala» (2). Discriminads restavan ils Rumens da confessiun cristiana orientala (ortodoxa). 1692 als ha Leopold empermess dretgs eguals, cun la cundiziun ch'i renconuschian l'autoritat dal papa. Quai han fatg duas sinodas diocesanas 1697 e 1700. Uschia è naschida la Baselgia rumena unida. Ma «ina part relevanta dals Rumens da Transilvania n'hant betg acceptà l'uniun. Per els procuravan

l'emprim ils uestgts serbs da l'Ungaria [en Banat, G. S.-C.]. Dapi 1810 han ins restabili ils uestgts ortodoxs rumens en Transilvania, cun in archuvestg a Sibiu suenter 1850» (3). Henkel: «Enfin a [l'annexiun a la Rumenia] 1918 era la Baselgia ortodoxa be tolerada, senza renconuschientscha statala sco ils protestants e catolics» (pp. 24–25).

Rumen, tudestg, grec

Staniloae, sco blers da ses cumpatriots, resentiva l'existenza d'ina Baselgia rumena suttamessa al papa sco mutilaziun d'ina nazion essenzialmain ortodoxa. Da l'autra vart era noss teolog avert al spiert da l'Occident. El ha fatg il docter 1928 a Cernauti, lezza giada citad rumena, oz Tschernovzi en l'Ucraina, ma austriaca fin a 1918. 1890 dumbrava «Czernowitz» 54 171 olmas, numnadama 27 192 tudestgas, 10 384 ucranaisas, 7624 rumenas e 7610 polaccas, cun ina universitat da linguatg tudestg fundada 1875. Segir vegniva la teologia ortodoxa instruida per rumen; dentant ha Staniloae sa perfecziunà en tudestg, uschè ch'el ha pudì cumplettar ses studis a Minca e Berlin suenter il doctorat. Decisiv per el era dentant stà in onn, gia 1927, sco stippdiat ad Atèn, nua ch'el aveva sa profundà en il linguatg e las ovras dals teologs classics da la cristianadad orientala. Igl è remartgabel che la pitschna Grezia, gist suenter ina guerra persa cunter la Tîrchia e sper l'integraziun da passa in milliun fugitivs da l'Anatolia, aveva sviluppà ina vita spiertala che ha pudì stiular lez giuen Rumen ordvart talentà.

In'uraziun che fa tema als communists

Il coc dal champ perscrutà da Staniloae derivava gist da Grezia. Sco rectur da l'Academie teologica da Sibiu hal publitgà 1938 «Viata si învatatura Sfintului Grigore Palama» («Vita e doctrina da s. Gregor Palamas»). Quest teolog grec (†1359), muntg ed archuvestg da Tessalonicon, è il representant principal d'ina

tendenza teologica ch'ins po numnar «quietissem», ma senza il tef da «passivitat» che quest pled prenda savens en l'Occident. Henkel: «Ils numerus auturs da lezza scola mistica mussan co ch'il cristian sa purifitgeschia da las passiuns emprendend las virtids e practicong l'uraziun a Jesus. Lur ovras, per entruidar en la devoziun ortodoxa, descrivan ils trais muments vers l'uniun cun Dieu; ins sa purifitgeschia da las passiuns enfin a la retratga interiura, lura vegn il carstgaun illuminà da l'enconuschientscha da la vardad (...) ed unì cun Dieu» (p. 26). Quai po parair abstract, ma igl è remartgabel che «l'uraziun a Jesus» cussigliada al cristian devozius fa endament tecnicas asiaticas da meditaziun che han sa derasadas tar nus en ils davos decennis: «I sa tracta essenzialmain da tegnair il flad uschè ditg ch'i gjaja e da dir l'uraziun (...) en il ritmus da la respiraziun e da l'agen cor, pusond il mintun sin il pèz e fixond ils eglis sin il plaz dal cor. L'uraziun tuna: 'Segner Jesus, figl da Dieu, prenda putgà da mai putgant!'» (4). In protocol d'interrogaziun da la «Securitate», la polizia politica da la Rumenia communista, commentava 1959: «Da l'uraziun a Jesus, la furma la pli exagerada da l'ortodoxia, deriva inimicizia encunter la regenza d'oz» (5).

Transferì, sentenzià, amnistia

Ils communists han persequità blers cristians, t. a. era Staniloae. «1947 l'hani transferì sfurzadament a Bucuresti, l'emprim sco professer d'estetica e mistica (...). 1948 è'l vegnì memia privlus per els. L'estetica e mistica, l'entira ducrina ortodoxa da spiritualitat, quai na puden'ts pli integrar en in sistem che sa basava sapientivam sin il materialissem istoric sco ducrina statala (...). La professura da Staniloae han ins deditgà uffizialmain a la dogmatica e las confessiuns (...). Suenter la revoluziun ungaraisa [da 1956] ha la pussanza statala prendì mesuras ordvart diras per impedir eveniments sumeglanti en Rumenia. Quai ha per-

tutgà era Staniloae. La 'Securitate' l'ha interrogà, ha perquirì sia abitaziun e confiscà manuscrits. Ils 4 da november 1958 han ins sentenzià Staniloae ed auters sedesch praschuniers politics, teologs, muntgs, intellectuals e students, pervi da 'cumplot encunter il stadi rumen da lavurers' (...). El è restà en fermaza fin a 1963; (...) là hal dà instrucziun greca a students praschuniers, uschè ch'el ha stù star plis mais en arrest d'isolaziun» (pp. 26–27). Suenter l'amnistia da 1963 hal l'avurà per l'archuvestg da Bucuresti. Ina giada pensiunà «hal publitgà plis cudeschs relevant, numnadama 'Dogmatica ortodoxa' en trais toms (1978) ch'exista er en translaziun tudestga, lur (...) 'Spiritualitat ortodoxa' (1981) ed in commentar da la liturgia entitulà 'Spiritualitat e cuminanza en la liturgia ortodoxa' (1986)» (p. 27). Staniloae è oramai in autur classic da la teologia; quai cumprovan ils numerus commentars da sia ovra publitgads en ils davos onns; in d'els, edì 1998 a Sibiu, porta il titel significativ (6): «Pariente Dumitru Staniloae, o viziune filocalica despre lume» («Pader D. St., ina vi-siun mistica dal mund»).

1) Jürgen Henkel, *Erneuerung der orthodoxen Spiritualität*, en: «G2W» 11/2003, pp. 24–28.
Adressa: *Glaube in der 2. Welt*, Postfach 9329, 8036 Turitg. Fax 043 322 22 40.
Posta electronica: g2w@bluewin.ch

2) Ágnes R. Várkonyi en: *Béla Köpeczi* (ed.), *Histoire de la Transylvanie*. Budapest (Akadémiai Kiadó, ISBN 963 05 5901 3) 1992, p. 359.

3) Michael Lacko en: *Endre von Ivánka, Julius Tyciak e Paul Wiertz* (ed.), *Handbuch der Ostkirchenkunde*, Düsseldorf (Patmos) 1971, p. 235.

4) Thomas Spidlik en: *Handbuch der Ostkirchenkunde* (sco nota 3), p. 492.

5) Cità da Heinz Gstrein en: «G2W» 11/2003 (sco nota 1), p. 14.

6) Cità da Ioan-Vasile Leb e Valer Bel en: *Peter Neuner e Gunther Wenz* (ed.), *Theologen des 20. Jahrhunderts*, Darmstadt (Wissenschaftliche Buchgesellschaft, ISBN 3-534-14963-7) 2002, p. 156.